

La revisió ortogràfica en InDesign CS2 d'Adobe

Autor

Pere Farrando Canals
Corrector i editor lingüístic

En els sectors editorial i de la premsa escrita, l'evolució del software domina l'activitat dels professionals. Com més va, més feina s'ha de fer en l'edició i menys en la preimpresió. I encara hi ha tots els treballs que no passen per les mans de cap especialista. Els usuaris d'InDesign CS2 (Adobe), el programa més estès en aquests dos sectors, tenen un marge ampli per controlar l'ortografia en els seus textos. Cal configurar bé els documents i seguir unes instruccions precises.

La necessitat de configurar el programa d'autoedició o el processador de textos és comuna als autors particulars i als editors de textos, ja siguin del sector editorial o de la premsa escrita. A tots ells va adreçat el present article. Agraïxo a Albert J. Violant els comentaris a l'esborrany d'aquest treball.

La cura de l'original

La responsabilitat de l'autor sobre el propi original va creixent amb el pas del temps, i això per dues raons pràctiques: primer, perquè l'original ben presentat abarateix els costos en l'edició, i segon, perquè, havent-hi un ordinador i una impressora a cada casa, molts originals no passen per cap professional abans de ser presentats. Ja el 1995 es feien ressò d'aquest fet Josep M. Pujol i Joan Solà a l'*Ortotipografia*, una obra de suport bàsic als autors i autoeditors que explicava al prefaci la transformació de la figura de l'autor:

Amb l'adveniment de l'autoedició, el pas intermedi de transvasar el text des del paper a la tipografia ha desaparegut, i de cop l'autor s'ha trobat exercint inopinadament la feina artesanal dels antics caixistes i linotipistes. Paradoxalment, la tecnologia, que l'havia foragitat del taller de Gutenberg, l'ha tornat a incorporar, a través de la pantalla d'ordinador i sense demanar-li permís, al món d'aquesta autèntica artesanía industrial que continuen sent, malgrat tot, les arts gràfiques.¹

En aquesta mateixa revista Josep M. Pujol va descriure amb més detall les necessitats dels autors en relació amb el tractament tipogràfic i ortotipogràfic de l'original, partint del fet que tan sovint l'autor tot sol fa d'"editor-impressor" del propi treball.² Ara es tracta d'afegir a aquestes necessitats la revisió ortogràfica, amb la finalitat que o bé el document s'aguanti com a treball acabat o bé faciliti les fases següents de l'edició.

1. Josep M. PUJOL i Joan SOLÀ, *Ortotipografia. Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic* (Barcelona: Columna, 1995), xi.
2. Josep M. Pujol, "L'escriptura tipogràfica, 1. La font digital", *Llengua i Ús*, 22 (2001): 24-35; "L'escriptura tipogràfica, 2. Tipografia de qualitat", *Llengua i Ús*, 23 (2002): 25-36.

Diferents mans sobre un sol document

Que en el procés de publicació d'un text coneguin un programa com InDesign tots els participants, sens dubte resulta beneficiós. Té una gran potència —com l'homòleg QuarkXPress— i és el més estès al nostre voltant. Els subjectes que toquen aquests programes, a més dels autors, són bastant variats: periodistes, coordinadors editorials, correctors, traductors, dissenyadors-maquetadors... De tots aquests, els maquetadors són els que tenen menys responsabilitat sobre el contingut: la seva feina comença quan acaba l'establiment del text definitiu —tret, lògicament, de retocs d'última hora que facin ajustar la maqueta—. Tots els altres han de conèixer les possibilitats del software que utilitzen amb dues finalitats: per maquetar la pàgina mínimament i donar forma tipogràfica als paràgrafs, si és que el treball definitiu ha de sortir de la pròpia impressora, i en tots els casos per establir el contingut de manera correcta ortogràficament i ortotipogràficament.

En l'edició de textos destaquen de manera especial les figures del coordinador editorial i el periodista redactor. En les empreses editorials grans els veritables responsables de la productivitat són aquests professionals. Tenen per sobre jeràrquicament un director de producció que no assumeix cap funció d'edició i han de complir un calendari innegociable de tancament d'obres. El text passa per les seves mans uns quants cops amb diferents intervencions abans d'anar a preimpresió.

Així doncs, les indicacions sobre el control de l'ortografia d'un original tenen com a destinataris un munt de personatges diferents que han de conèixer les funcionalitats del programa d'autoedició. El tractament de l'ortografia requereix, com es veurà a continuació, que un mateix arxiu passi d'un estadi a un altre mantenint la configuració adequada perquè el text sigui estable dins la maqueta. Hem posat èmfasi en l'autor com el primer estadi que és, però naturalment en molts casos el primer arxiu d'InDesign no serà el de l'autor, sinó el que prepari el maquetador seguint les indicacions del coordinador.

La revisió ortogràfica en el procés d'edició

Les fases que de manera molt general segueix un arxiu des de la creació de l'original fins a l'elaboració del PDF per a la preimpresió, pel que fa a la gestió de l'ortografia, poden ser les següents:

autor

Crea l'arxiu i el configura pel que fa a l'idioma i el diccionari; incorpora al diccionari els termes normalitzats —amb la seva separació de síl·labes—; quant als termes no normalitzats, en separa les síl·labes manualment.

coordinador editorial o periodista redactor

Comprova la configuració d'idioma i de diccionari i la manté.

corrector

Comprova la configuració d'idioma i de diccionari i la manté; incorpora nous termes normalitzats al diccionari i noves separacions de síl·labes manuals per als termes no normalitzats.

coordinador editorial o periodista redactor

Comprova la configuració d'idioma i de diccionari i la manté.

maquetador

Comprova la configuració d'idioma i de diccionari i la manté; crea els estils de paràgraf i de caràcter —o retoca els estils creats abans— amb els paràmetres d'idioma i de separació de síl·labes pertinents; la configuració de la justificació dels paràgrafs comporta un nombre de línies gairebé definitiu.

coordinador editorial o periodista redactor

Comprova la configuració d'idioma i de diccionari i la manté; comprova l'idioma i la separació de síl·labes en els estils de paràgraf; introdueix els retocs finals, encara alimentant el diccionari i la llista de separació de síl·labes si és el cas.

maquetador

Confecciona el PDF per a la preimpresió tenint en compte que encara hi poden haver desajustaments.

Qualsevol coneixedor de les fases d'edició d'un text voldrà reorganitzar aquests estadis segons altres criteris, i farà ben fet: ara no pretenem establir doctrina sobre edició de textos.

És ben conegut que en el trasllat d'un ordinador a un altre el text sofreix variacions. Per això hem afegit a les tasques la supervisió dels paràmetres de justificació dels paràgrafs. En InDesign la justificació està subjecta, naturalment, a l'espaiat entre paraules i l'interlletratge, però també directament a la separació de síl·labes. Vegeu més avall l'apartat "Sobre la separació de síl·labes manual".

Entrades incorrectes en el diccionari català

Abans de donar les instruccions de configuració serà bo advertir els usuaris del programa de determinades entrades incorrectes. La llista que en fem no és exhaustiva, sinó que recull casos detectats en la pràctica. No sembla que n'hi hagi d'haver gaires més.

Mots d'ortografia incorrecta

aerospacial, aerospacials (per les correctes *aeroespacial*, *aeroespacials*)

alias (per *àlies*)

àudio-visual, àudio-visuals (per *audiovisual*, *audiovisuals*)

bamba (per *vamba*)

bikini, bikinis (per *biquini*, *biquinis*)

entresol, entresols (per *entresòl*, *entresòls*)

infraestructura (per *infraestructura*)

microestructura (per *microestructura*)

polisportiu (per *poliesportiu*)

psiquedèlic, psiquedèlics (per *psicodèlic*, *psicodèlics*)

rera, enrera, rerafons (per *rere*, etc.)

ribet, ribets (per *rivet*, *rivets*)

sado-masoquisme (per *sadomasoquisme*)

superestructura (per *superestructura*)

òrfens (per *orfes*)

rat-penat, rat-penats (per *ratpenat*, *ratpenats*)

rata-penada, rata-penades (per *ratapenada*, *ratapenades*)

rata-pinyada, rata-pinyades (per *ratapinyada*, *ratapinyades*)

telespectador (per *telespectador*)

telesquí (per *telesquí*)

Venezuela (per *Veneçuela*)

ximpanzens (per *ximpanzés*)

Separacions de síl·labes mal incorporades

antepe-núltim i pe-núltim

be-soncle

circums-criure

co-nestable

no-saltres i vo-saltres

tran-salpí

Configuració del document

InDesign preveu que es puguin gestionar les preferències de dues maneres diferents: amb un document obert, amb què les preferències se ceneixen al document en qüestió, i sense cap document obert, amb què esdevenen paràmetres de funcionament per a tots els documents que es creïn a partir d'aquell instant. L'idioma per defecte de tots els documents creats per un determinat autor pot ser el català. No tan sols es tracta d'intervenir en la finestra **Preferencias**, sinó que tot allò que es retoqui a les barres i a les paletes —així mateix, sense cap document obert o amb un d'obert— també integra la configuració. Tot seguit detallem les accions.

Selecció de l'idioma

Pels menús:

Edición > Preferencias > Diccionario > Idioma > Catalán

Per la barra de botons:

[Al desplegable de l'idioma quan està seleccionada la barra Controles de formato de carácter]

Incorporació del diccionari al document

Gràcies a aquesta acció i la següent, l'arxiu pot passar d'un ordinador a un altre conservant les noves entrades i les noves separacions de síl·labes.

Pels menús:

Edición > Preferencias > Diccionario > Diccionario del usuario > Integrar diccionario del usuario en documento

Incorporació de la llista de separació de síl·labes al document

Pels menús:

Edición > Preferencias > Diccionario > Excepciones de separación por sílabas > Componer con > Documento y diccionario del usuario

Revisió ortogràfica normal

És la revisió mitjançant una finestra i no directament sobre el text.

Pels menús:

Texto > Ortografía > Revisión ortográfica

Pel teclat:

Ctrl + i

Revisió ortogràfica "dinàmica"

Es fa sobre el text amb el sistema del subratllat vermell de les expressions no reconegudes.

Pels menús:

Texto > Ortografía > Revisión ortográfica dinámica

Gestió dels diccionaris

En InDesign els diccionaris corresponents a cada llengua són uns arxius amb l'extensió **.udc** ubicats dins les carpetes d'instal·lació del programa. La ruta es pot llegir a la finestra de **Preferencias > Diccionario**. Aquests diccionaris es poden copiar i enganxar-los en altres ordinadors. També se'n poden crear:

Pels menús:

Preferencias > Diccionario > [Es fa clic en un botó situat sota la ruta de l'arxiu del diccionari; és el segon botó, a l'esquerra del botó del signe + (quan s'hi posa el cursor a sobre apareix el text explicatiu Nuevo diccionario del usuario)]

Introducció de paraules i separacions de síl·labes

Agafem com a exemple *Hollywood*. Com a nom de lloc que és i com a apel·latiu de la indústria

del cinema comercial dels EUA, pot interessar incorporar-la al diccionari, encara més tenint en compte que el tall que fa per defecte InDesign en català és incorrecte (*Ho-llywo-od*).³

Pels menús:

[Amb el cursor dins la paraula] Edición > Ortografía > Diccionario [Al camp desplegable Destino se selecciona el diccionari de català (ctl.udc)]

[Es llegeix la paraula al camp Palabra; es fa clic, a la dreta, a l'opció Separar por sílabas; el resultat és Ho~llywo~od (per a algunes paraules el sistema no proposa cap separació); s'insereixen les titlles necessàries,⁴ en aquest cas Hol~ly~wood] > Añadir > Finalizado

Es pot fer una introducció de paraules i de separacions de síl·labes cenyida només al document:

Pels menús:

Edición > Ortografía > Diccionario [Al camp desplegable Destino se selecciona el nom de l'arxiu (nom_de_l_arxiu.indd)]

Sobre la separació de síl·labes manual

Josep M. Pujol i Joan Solà opinen, a l'*Ortotipografia*, que un paràgraf compost en bandera —alineat a l'esquerra— requereix separacions a final de ratlla:

En realitat, la principal virtut de la composició sense justificar és que permet de mantenir fix i reduït al mínim l'espaiat entre paraules (que no hauria d'ultrapassar un quart de quadratí), i això només es pot obtenir admetent que en aquest cas es puguin dividir les paraules quan resulti imprescindible.⁵

Malgrat que l'autoedició ha progressat una barbaritat i que actualment es pot configurar la justificació i la composició en bandera d'una manera molt completa, la instrucció de l'*Ortotipografia* continua vigent: si es creen espais blancs massa grans entre paraules o blancs massa grans a final de ratlla, s'ha d'acudir a les separacions sil·làbiques. En el format de paràgraf per defecte d'InDesign funciona l'opció **Modo de composición de párrafo de Adobe**, que gestiona automàticament l'interlletratge i l'espaiat entre paraules en dos nivells, per si mateixos i en funció dels paràmetres de separació de síl·labes. Quan un document passa d'un usuari a un altre i aquest segon no conserva tots els elements de la configuració, el text es mou i la composició del paràgraf se'n va en orris.

Hi ha un gran nombre d'acrònims, sigles, noms d'empreses, noms d'actes culturals, d'obres artístiques... que pul·lulen pels textos i plantegen la necessitat de separar-los correctament segons l'ortografia que hi vagi. Les accions que s'han de manejar —ara sense entrar per res en el diccionari— són el guionet opcional i el bloqueig de la separació.

El guionet opcional

És aquell guionet subjacent que solament es fa visible en cas que la paraula caigui a final de ratlla. L'autor no ha de fer servir mai el guionet directe del teclat, ja que qualsevol retoc posterior

3. Es pot fer la mateixa prova amb *curtmetratge*, que InDesign separa de manera insuficient: *curtme~trat~ge*.

4. L'usuari no s'ha de preocupar per trobar la manera de teclejar les titlles (~): que agafi les mateixes de la paraula i les copii al lloc convenient; si a la paraula en qüestió no en surten, que faci la mateixa operació amb una altra paraula i les copii al porta-retalls. D'altra banda, no estaria gens malament que tots els usuaris coneguessin el mapa de caràcters de Windows XP (*Inicia > Tots els programes > Accessoris > Eines del sistema*). Els usuaris d'InDesign poden obrir la paleta *Glifos* i fer dos clics al requadret de la titlla (*Ventana > Texto y tablas > Glifos*).

5. Josep M. PUJOL i Joan SOLÀ, op.cit., 348.

del text farà navegar endavant i enrere aquests guionets i s'hauran de treure un per un.

Pels menús:

Texto > Insertar carácter especial > Guión opcional

Pel teclat:

Ctrl + majúscules + -

Si es fa aquesta acció, la paraula se separarà exclusivament pel lloc on s'ha inserit el guionet. En conseqüència, s'han de posar tots els guionets opcionals necessaris. Agafem com a mostra el nom *Petersburg*. Com que InDesign, de manera automàtica, només hi preveu un guionet, *Petersburg*, la justificació o la composició en bandera probablement se'n ressentiran. En aquests casos s'ha d'inserir el guionet opcional a tots els punts on calgui: *Pe-ters-burg*.

Si es copia un text de Word i s'enganxa directament al document d'InDesign des del portaretalls, InDesign no conserva els guionets opcionals que l'autor hagi inserit en Word. En canvi, si es fa una importació del text correcta, a través del menú **Colocar**, tots els guionets opcionals continuaran funcionant.

Pels menús:

*Archivo > Colocar > [Se selecciona l'arxiu de Word] > Abrir*⁶

Bloqueig de la separació

InDesign proposa una separació sil·làbica gairebé perfecta per a les paraules que el sistema no té entrades però estan formades de combinacions de consonants i vocals coherents dins la llengua. Si l'usuari prova de gravar *radiofórmula* i *oceanari*, comprovarà que no ha de retocar els talls que surten per defecte. Ara bé, les paraules al·lòctones, com ara *dream*, que InDesign talla fent *dre-am*, no segueixen cap funcionament previsible. Per a un monosíl·lab com aquest, l'única possibilitat és bloquejar la separació.

Pels menús o pel teclat:

[Inseriu un guió opcional al principi o al final de la paraula]

Recapitulació

La producció de textos, tant en premsa com en editorials, requereix que un mateix arxiu digital passi per diversos ordinadors i que hi intervinguin persones amb funcions diferents. En una posició central del procés hi sol haver un coordinador que se'n fa responsable fins al final, però els altres professionals implicats, i fins i tot l'autor, també han de poder controlar el text perquè no sofreixi modificacions inesperades. Per aconseguir que la revisió ortogràfica romangui estable, s'han de fer intervencions en les preferències del document, en els estils de paràgraf i en el text mateix. Els procediments tenen a veure, a grans trets, amb la incorporació de paraules al diccionari i els talls correctes a final de ratlla.

---

6. En la finestra que s'obre quan es fa l'acció *Archivo > Colocar*, es pot seleccionar *Mostrar opciones de importación*. Per als documents de Word, les opcions d'importació estan molt desenvolupades. Tant de bo ho estiguessin per a documents d'altres processadors de textos, com el gratuït Writer d'OpenOffice.org.